

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātņu akadēmijas, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

2(651)

ISSN 1407-6748

2025. gada 24. februāris

Diskusija par zinātnes vērtēšanas jautājumiem

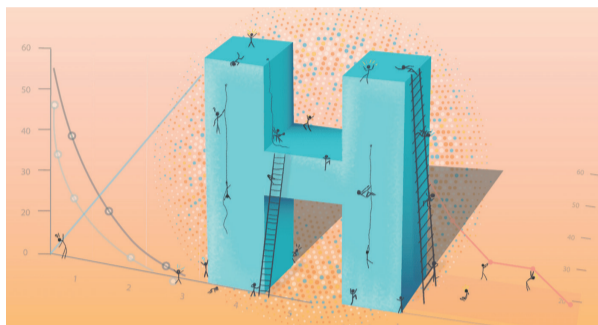
Līga Grīnberga, LZA Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas zinātniskā sekretāre

Pērn laikraksta "Zinātnes Vēstnesis" septembra numurā publicētais akadēmiķa **Roberta Eglīša** raksts par Hirša indeksu reitingu Latvijas zinātnieku starpā¹ gan raisīja diskusijas sociālajos medijos, gan rosināja citus zinātniekus padziļināti pievērsties šim jautājumam. Jaunās zinātnieces **Lienes Spružnieces** viedokļraksts "Kāpēc zinātniekiem nevajadzētu mēroties ar H-indeksiem"² tika publicēts laikraksta decembra numurā, zināmā mērā oponējot iepriekšējā raksta autoram un raisot vēl aktīvāku viedokļu apmaiņu dažādu jomu zinātnieku vidū sociālajos medijos.

Lauma Muižniece.

Latvijas Zinātnes padome (LZP), kas nodrošina zinātnisko projektu izvērtēšanu un uzraudzību, tādā pastarpināti spēj novērtēt Hirša ietekmi uz projektu kvalitāti un vērtēšanu, pērn 24. oktobrī publicēja plašu informāciju par to, kas būtu jāņem vērā veidojot reitingus³. Tajā LZP direktore **Lauma Muižniece** uzsvēra, ka: "Zinātnes vērtēšanai jābūt caurspīdīgai, metodoloģiski pamatotai un daudzpusīgai, ņemot vērā gan ekspertu vērtējumu, gan dažādus zinātniskās darbības rādītājus. Labā prakse paredz izmantot samērīgu un atbildīgu pieeju, ne paļaušanos tikai uz vienu bibliometrisku indikatoru. Svarīgi, ka tiek vērtēta arī pētniecības kvalitāte, nozaru specifika un zinātnes sociālā ietekme. Starptautiski atzīti principi, piemēram, DORA deklarācija un Vienošanās par pēt-

Ekrānšāviņš/www.paperpile.com/

niecības izvērtēšanas reformu (COARA), uzsver nepieciešamību pēc daudzveidīgiem kritērijiem un objektīvas pieejas. **Zinātnes novērtēšanas mērķim jābūt ne tikai individuālu rādītāju salīdzināšanai, bet arī ilgtermiņa attīstības veicināšanai un izcilības stiprināšanai visā zinātnes ekosistēmā.**"

Šoreiz "Zinātnes Vēstnesis" uzrunāja LZA ārzemju locekļus astrofizikā **Daini Draviņu** un fizikā **Jāni Timošenko**, kā arī kvantu fizikā **Andri Ambaini**, aicinot viņus dalīties ar savu skatījumu, kāda loma Hirša indeksam ir viņu zinātnes nozarē un karjerā.

Ilggadējs LZA ārzemju loceklis, LZA Lielās medaļas laureāts, Lundas Universitātes Zviedrijā astronomijas profesors **Dainis Draviņš** par Hirša indeksa lietošanu un lietderību sniedza savu skatu otrpus Baltijas jūras:

"Hirša indeksi tiek izmantoti daudzviet pasaulē, lai izvērtētu zinātnieku un institūtu ietekmi. Pateicoties plaši pieejamām datu bāzēm, šie indeksi ir viegli atrodamā un savas vienkāršības dēļ viegli lietojami, it sevišķi apstākļos, kad trūkst citu variantu zinātniskās darbības vērtēšanai.

Dainis Draviņš pie milzu teleskopa, ar kuru novēro gaismas zibšņus, kurus kosmiski gamma stari izraisa zemes atmosfērā, H.E.S.S. observatorijā Namībijā 2024. gada augustā.

Sveicam jubilārus!

24. martā – LZA īsteno locekli Rutu Muceniecei

Ad multos annos! Latvijas Zinātņu akadēmija

Kā piemēru varu minēt, ka, strādājot ekspertu grupā Eiropas Pētniecības padomē (*European Research Council*, ERC) Briselē, vienu gadu bija bažas, ka kādai jaundibinātai grantu programmai piesūtīs milzīgu skaitu pieteikumu. Ja skaits kādai darba grupai sāk pārsniegt, teiksim, 100 vai 200 (kamēr pieejamo grantu skaits ir tikai ap 10), vairs nav reāli iespējams visus pieteikumus detalizēti izvērtēt, jo sevišķi veicot darbu ārpus saviem parastiem universitātes pienākumiem. Lai vienkāršotu darbu, ERC administrācija toreiz sagatavoja sarakstu ar projektu pieteicēju Hirša indeksiem, ko izmantot, lai pirmā gājienā atlasītu mērenu pieteikumu skaitu, kurus tad varētu detalizēti izskatīt. (Galu galā, pieteikumu skaits nebija tik liels, kā sākotnēji baidījāmies, un indeksus toreiz neizmantojām.) Līdzīga situācija rodas, kad pasaulē pievilcīgi akadēmiski amati pievilina ļoti lielu kandidātu skaitu, kur pat 200 nav retums. Lai veiktu pirmo atlasī, jāatrod kāds ātri pielietojams kritērijs, un te Hirša indekss ir vienkāršs un vilinošs.

Ja Hirša indeksa lietošana šādos apstākļos var būt pamatota, tas arī tiek lietots, lai izvērtētu individuālus zinātniekus: tā ir daudz nedrošāka pieeja, kas nereti noved pie mulsinošiem jeb mānīgiem secinājumiem un perspektīvā rada risku, ka zinātniskā darbība tiek virzīta ar mērķi nevis iegūt jaunus rezultātus, bet gan uzlabot savu Hirša reitingu.

Manā jomā – fizikā un astrofizikā – lielākie citējuma skaitļi nereti atrodami publikācijām, kurām ir pielietošanas raksturs, satur tabulas, apraksta metodes, piemēram, instrukcijas, kā modelēšanai pareizi izmantot kādu datorprogrammu. Man labi pazīstams kolēģis ir galvenais autors vienai tādai publikācijai (uz kuru atsaucas eksperimentos, ko veic CERN laboratorijā). Pēc Scopus datiem tas ir citēts apmēram 7500 reizi, pēc NASA ADS apmēram 9000 reizi, bet pēc Google Scholar pat ap 25000 reizi! Tas noteikti apliecina darba vērtīgumu un izmantojamību, bet, ja tāds milzīgs skaitlis tiek izrauts no konteksta, tas var būt mulsinošs.

Šis piemērs arī rāda, ka citējumu skaits atšķiras starp datu bāzēm. Iemesls ir atšķirīga žurnālu izvēle, kurus izmanto kā citējumu avotus. Pēdējā laikā atšķirības ir kļuvušas izteiktākas, jo valda zināma neskaidrība, ko uzskatīt par "publikāciju" vidē, kur klasiski arhīva žurnāli mijas ar jaundibinātiem, bet konferenču prezentācijas it kā tiek "publicētas" interneta vietnēs.

Datu bāzēm žurnālu izvēle nav vienkārša, ko nereti komplicē grūtības izprast, vai attiecīgā publikācija ir zinātniski nenopietnā "plēsējžurnālā"⁴, kur par samaksu ātri publicē darbu, kas kļūst pieejams no attiecīga interneta servera (vismaz, kamēr uzņēmums vēl nav paguvis bankrotēt). Starp jaundibinātiem žurnāliem ir arī tādi ar nopietnām ambīcijām, bet kuriem vēl nav izveidojusies tikpat stingra kvalitātes kontrole kā vecākiem un ar tradīcijām. Tie nereti piedāvā publicēt par mērenam izmaksām, un pētniekiem ar ierobežotiem līdzekļiem var būt izdevīgi tos izmantot. Taču, ja raksti par attiecīgo tematiku pulcējas tādā žurnālā, to savstarpējie citējumi var netikt ieskaitīti.

Daudz citējumus atrod lielu konsorciju publikācijās, kur parādās rakstu virknes ar daudziem simtiem līdzautoru, nereti citējot viens otru, kaut citu autoru izkārtojumā. Te prasās izpratne par konsorciju iekšējo darbu, ja grib izvērtēt konkrēta līdzautora ieguldījumu. Atceros, ka kādā publikācijā, kur piedalījies kopā ar vairāk nekā 1000 līdzautoriem, mums izsūtīja alfabētiski pirmā autora personas aprakstu, lai mēs – līdzautori – kaut cik atpazītu šo pirmo personu.

¹ Latvijas zinātnieku rangs pēc Hirša indeksa, sk. https://www.lza.lv/images/Zinatnes-vestnesis/2024/ZV_09_2024.pdf

² Sk. <https://www.lza.lv/publikacijas/zinatnes-vestnesis/2115-kapec-zinatniekiem-nevajadzetu-merities-ar-hirsa-indeksiem-zinatnes-vestnesis>

³ Galvenie pamatprincipi, kas būtu jāņem vērā, veidojot dažādus reitingus un atspoguļojot zinātnieku sniegumu, sk. <https://www.lzp.gov.lv/>

⁴ Oficiālais termins latviešu valodā – viltus žurnāls; angļu valodā: fake journals, predatory journals, suspicious journals, illegitimate journals.

Kad raksts ar, teiksim, 1000 līdzautoru tiek citēts, normāli rodas 1000 citējumi, kas ievietojas datu bāzēs, katram līdzautoram "nopelnot" pa citējumam. Pretstatā viena autora citēts darbs papildina datu bāzes tikai ar vienu vienību. Ir iespēja mēģināt precizēt citējumu statistiku, norobežoties tikai ar, piemēram, pirmā autora darbiem jeb sadalot citējumu ar līdzautoru skaitu. Tomēr, tādā veidā nevar izprast, kurš/kuri bijuši galvenie darbinieki. Autoru secības izvēlei prakse ir atšķirīga starp disciplinām un starp ģeogrāfiskām vietām: dažās izkārtā alfabētiski, citos galvenajam autoram ir pirmā vieta, bet citviet svarīgākais ir pēdējais. Vispār tipiskais līdzautoru skaits būtiski atšķiras starp dažādām disciplinām.

Situācija var būt īpaša nozarēs, kas sevišķi strauji attīstās. Dažās veiksmi iezīmē nevis pamazām publicēts raksts kādā arhīvu žurnālā, bet gan sniegts referāts kādā lielākā konferencē. Ja tematika strauji attīstās, oriģināldarbi pēc pāris gadiem vairs netiek citēti – tad tos paguvis aizvietot kādu citu autoru apkopots pārskatu raksts jeb pat monogrāfija. Mēreni lielus citējumu skaitļus ātrāk iegūst darbinieki, kas strādā ar to, kas tieši tobrīd aktuāls, sekojot plašai viduvējai straumei. No otras puses, daži īsti oriģināli atklājumi gandrīz nemaz netiek citēti vairāku gadu garumā, kamēr tos "atklāj" no kādas nereti pavisam citas perspektīvas.

Apjomīgākas tabulas un plašāki apkopotus darbus senāk varēja publicēt kā žurnālu pielikumus, bet mūsdienās tie normāli nonāk elektroniskās datu bāzēs, kuru saturu var būt grūti citēt un kuri bieži netiek citēti parasto žurnālu publikācijās. Līdzīgi ierobežojumi skar darbus ar ietilpīgām datorprogrammu izstrādēm, kuri tiek publicēti "tikai" datu bāzēs. Darbinieki šajās jomās mēģina atrast veidus, kā atsaukties uz viņu darbiem, kuru formāts neatbilst klasiskajiem citējumiem. Piemēram tas, ka šīs datu bāzes nepārtraukti izmainās, prasa, ka citātos jāuzdod datums, kad no turienes dati atlasīti. Daži žurnāli pieļauj tādas citātas, citi – ne.

Vecākiem pētniekiem it kā vajadzētu būt lielākam citējumu skaitam. Jā, tā ir, bet vispār citējumi agrākos gados bija mazākā skaitā. Caurmēra skaits darbu, kas katrā rakstā tiek citēti, mūsdienās pieaudzis. Ja pirms pārdesmit gadiem katrā rakstā bija varbūt 10 vai 15 norādes, tagad nereti tiek citēti 100 vai vairāk. Tas apgrūtinā salīdzināt, piemēram, kāda jaunā pētnieka desmitgadi ar kādas vecākas personas atbilstošu laika posmu.

Šādi piemēri rāda, ka, lai izvērtētu zinātnisko ekselenci, nepietiek laipot starp citējumu skaitļiem, bet arī ir jāizprot kas vairāk par tematiku un darbiniekiem. Piereize tomēr ir tāda, ka Hirša indekss ir lietojams kā visai derīga informatīva norāde par veselū universitāšu, fakultāšu un pat lielāku institūtu aktivitātes līmeņiem, tos salīdzinot ar citiem, kas darbojas līdzīgās jomās. Dažādiem projektiem un to darbiniekiem būs atšķirīgi publikāciju ieradumi un iespējas un, ja to skaits ir pietiekami liels, var ticēt, ka kopīgie publikāciju citējumi atspoguļo caurmēra aktivitātes līmeni. Taču par individuālām pētnieku grupām vai atsevišķiem pētniekiem tāda indeksa lietošanai piemīt būtiskas *nedrošības* un, ja to lieto, lai izvērtētu specifiskus pētniekus, vajadzīga laba izpratne par attiecīgās tematikas darbību un specifiku. Tas attiecas it īpaši, ja citējumu skaits ir neparasti zems vai arī neparasti augsts.

Tas, ka Hirša indeksa lietošana ir vienkārša, tā daudzviet ir tikusi neveikli izmantota, pamatoti izraisot aizkaitinājumus. **Kā reakcija ir izstrādāti "Leidenes manifesti pētniecības metrikai" un "Sanfrancisko deklarācija par pētniecības novērtējumu". Šie (un citi) dokumenti apraksta novērtēšanu, kas radusies zinātnisko darbību izvērtēšanā: arī, ja visumā nekādu lielu domstarpību par vēlamajiem principiem nav, tomēr paliek neērtais fakts, ka adekvāta zinātniskā darba izvērtēšana prasa teju vai zinātnisku darbu un, meklējot īsceļus, izmantojot Hirša indeksu vien, viegli var aizvest neceļos".**

Jānis Timošenko.

Pērn par LZA ārzemju locekli ievēlētais, vienlaikus arī viens no jaunākajiem akadēmijas locekļiem, Maksa Planka biedrības Friča Hābera institūta grupas vadītājs un vadošais pētnieks, kura Hirša indekss ir lielāks nekā gadu skaits, **Dr.phys. Jānis Timošenko** saka:

"Par Hirša indeksu domāju, ka tam ir zināma vērtība un tas kaut ko var pateikt par konkrēto zinātnieku, taču šis ir drīzāk kvalitatīvs nekā kvantitatīvs rādītājs, ko nekad nevajag aplūkot ārpus konteksta un citām metrikām. Manuprāt, H-indekss vairāk raksturo konkrētā zinātnieka aktivitāti nekā darba kvalitāti. Cilvēkiem, kas strādā lielākās grupās un kuriem ir plašāki sadarbības tīkli, būs automātiski lielāks publikāciju skaits un lielāks arī H-indekss. Taču tas neko daudz nepasaka par viņu spēju veikt patstāvīgu pētniecisko darbu vai veikt izcilus atklājumus. No otras puses, noteiktā kontekstā arī informācija par pētnieka spēju sadarboties ar citiem var būt vērtīga. Protams, kā jau daudzreiz atzīmēts, H-indekss arī ir ārkārtīgi jutīgs pret kopējo zinātniskā darbībā pavadīto laiku, līdz ar to nav iespējams indeksu izmantot, lai salīdzinātu cilvēkus ar dažādu darba stāžu.

Savukārt par cilvēkiem, kas atrodas viņu karjeras pašā sākumā un ir tikko publicējuši savus pirmos rakstus, H-indekss vispār neko daudz nepasaka par šo darbu potenciālo ietekmi nākotnē un līdz ar to arī par konkrēto cilvēku. Pilnīgi noteikti H-indeksu nevar izmantot, lai salīdzinātu zinātniekus, kas darbojas dažādās nozarēs, jo publicēšanas un citēšanas tradīcijas dažādās jomās ir atšķirīgas. Pat ja skatās uz tādām ļoti tuvām nozarēm kā ķīmija un fizika, tad zinātniekiem, kas daudz publicējas ķīmijas žurnālos bieži vien būs lielāks H-indekss nekā tiem, kas publicē savus darbus labos fizikas žurnālos.

Kopumā šķiet, ka mēģinājumi izveidot vispārīgu, absolūtu skalu, kas ļautu sarāzēt zinātniekus (tāpat arī zinātniskās institūcijas, zinātniskos žurnālus, u.tml.) un kas darbotos visos dzīves gadījumos, ir neauglīgi. Praktiskāk būtu izstrādāt atlases kritērijus, kas piemēroti tieši konkrētajam amatam, projektam vai finansējuma mērķiem. Kas attiecas uz mūsu institūtu un personisko pieredzi, kad meklējam jaunu kolēģi, neviens nopietni neskatās uz H-indeksa skaitli. Taču, protams, publikāciju sarakstam ir liela loma, tikai to vērtē niansētāk, nekā vienkārši izrēķinot kādu matemātisku citējamības skaitli. Atlase drīzāk lomu spēlē tādu publikāciju skaits, kurām konkrētais kandidāts ir galvenais autors, bet būtiski arī tas, cik atbilstošas ir šīs konkrētās publikācijas attiecīgās pozīcijas/pētījuma/projekta ietvaros. Līdzīgi arī projektu izvērtēšanā – ir jāskatās, kāds ir konkrētā finansējuma mērķis (veicināt sadarbību, iesaistīt jaunus cilvēkus, izstrādāt jaunu metodiku/tehnoloģiju), un jāpārskatī atlases metrikas šim mērķim atbilstoši."

Andris Ambainis.

Savukārt Eiropas Pētniecības padomes (ERC) grantu ieguvējs, Baltijas zinātņu akadēmiju medaļas un LZA Lielās medaļas laureāts kvantu fiziķis **Dr.phys. Andris Ambainis** pauž:

"Manuprāt, Hirša indekss var būt labs pirmais filtrs, ar kura palīdzību ātri var gūt pirmo iespaidu par zinātnieka sniegumu. No otras puses, tas ir tikai pirmais filtrs. No savas pieredzes, atceros vismaz 4 gadījumus (gan Latvijā, gan ārzemēs), kad, vērtējot kandidātus uz akadēmiskajiem amatiem vai zinātniskajiem apbalvojumiem, esmu izvēlējis augstāk vērtēt kandidātu, kam Hirša indekss ir mazāks.

Būtiskākais par Hirša indeksu – tas parāda, cik lielā mērā zinātnieks ir iekļāvies plašākā zinātniskā vidē, kas citē viņa darbus. Tas neparāda šīs plašākās zinātniskās vides saturisko kvalitāti. Ir zinātnieku kopienas, kas strādā pie šībrīža aktuālākajiem zinātniskajiem jautājumiem un risina ļoti sarežģītas problēmas. Ir zinātnieku kopienas, kas pēta to, kas bijis aktuāls 30 gadus atpakaļ, un taisa aizvien jaunas nelielas variācijas par šo tēmu, kaut arī tam īsti vairs nav saturiskas vērtības. Hirša indeksu var sakrāt abos gadījumos. Un, skatoties tikai uz Hirša indeksu, mēs riskējam nepamanīt atšķirību starp augsti oriģinālu darbu un ražīgu vecas zinātnes atkaršanu nedaudz jaunā formā.

Otrkārt, citējamības dabiskais ātrums diezgan būtiski atšķiras dažādās zinātnes nozarēs. Piemēram, ideju aprīte klasiskajā matemātiskajā datorzinātnē ir būtiski lēnāka nekā mākslīgā intelekta vai mašīnmācīšanās jomā – gan attiecībā uz laiku, kādā top zinātniskais raksts, gan attiecībā uz to, cik ātri to sāk citēt. Mehāniski salīdzinot zinātniekus pēc Hirša indeksa, mēs riskējam pārvērtēt tos, kas nāk no jomām ar ātru ideju apriti.

Treškārt, rangs pēc Hirša indeksa vienmēr būs labvēlīgs pieredzējušiem zinātniekiem, kam bijis ilgāks laiks, lai šo Hirša indeksu sakrātu. Šis indekss mēdz vairāk atspoguļot zinātnieka pagātni, nevis viņa šībrīža darba kvalitāti (kas parādīsies citējumos 5-10 gadu laikā) vai nākotnes potenciālu.

Tāpēc laba eksperta vērtējums vienmēr būs vērtīgāks par mehānisku Hirša indeksu skaitīšanu. Hirša indeksus var salīdzināt pārdesmit sekunžu laikā. Nākamais solis, skatoties uz man nezināmiem zinātnieku profiliem, vai viņi ir publicējušies savas nozares vadošajos žurnālos, kuriem ir augsti standarti pret tajos publicēto saturu. Fiziķa gadījumā – vai viņš ir publicējis *Physical Review Letters*? Datorzinātnieka gadījumā – vai viņa darbi ir atbilstošās datorzinātnes nozares galvenajās konferencēs? Ja izrādās, ka zinātnieks apgalvo, ka nodarbojas ar mašīnmācīšanos, bet publikāciju sarakstā nav redzams neviens izdevums, ko atpazītu mašīnmācīšanās eksperts, tas ir pamats šaubām par darba kvalitāti arī tad, ja Hirša indekss ir diezgan pieklājīgs.

Visbeidzot, pilnvērtīgai vērtēšanai jāiedziļinās zinātniskā darba būtībā. Jānovērtē gan izvēlēto tēmu oriģinalitāte, gan paša zinātnieka pienesums. Vai, ja tēma ir pārāk tālu no manis, jāatrod kāds, kas to spējis izdarīt." ZV

Atsauces:

"Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics", Nature 520, 429–431 (2015), <https://www.nature.com/articles/520429a> ; https://en.wikipedia.org/wiki/Leiden_Manifesto

"Halt the h-index", <https://www.leidenmadtrics.nl/articles/halt-the-h-index>

"San Francisco Declaration on Research Assessment", <https://sfedora.org/read/> ; https://en.wikipedia.org/wiki/San_Francisco_Declaration_on_Research_Assessment

LZA Senāta ziņas

Tatjana Koķe, LZA Senāta priekšsēdētāja

Jāņa Bērta foto

Akadēmiķe Tatjana Koķe.

2025. gada 11. februāra LZA Senāta sēdē par Eiropas Ekonomiskās zonas/Norvēģijas finanšu instrumenta Baltijas pētniecības programmas Latvijas 9 pētniecības projektiem un to rezultātiem ziņoja Līga Mirļina, Latvijas Zinātnes padomes EEZ/Norvēģijas programmu nodaļas vadītāja; UNESCO svinamo gadadienu Latvijā 2025. gadā kontekstā par notikumu cikla “Latviešu grāmatai 500” pasākumiem ziņoja Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktore Dagnija Baltiņa, bet par Krišjāņa Valdemāra 200. gadadienas pasākumiem – Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja direktore Liene Johansone-Kuzmina.

Informējot par EEZ/Norvēģijas finanšu instrumenta Baltijas pētniecības programmas projektiem un to rezultātiem, **Līga Mirļina** sākotnēji akcentēja reģionālo aspektu kā nozīmīgu pievienoto vērtību – Latvijas zinātniskās institūcijas īstenoja deviņus pētniecības projektus vienotībā ar Lietuvu, Igauniju, Islandi un Norvēģiju.

Vairums pētniecības projektu bija vērsti uz inovatīviem risinājumiem, kā efektīvāk izmantot dažādus re-

sursus, piemēram, olu čaumalas kā nākamās paaudzes biomateriālu avotu kaulu atjaunošanai (projekta vadītāja LZA īstenā locekle Dagnija Loča), RTU projekts par betona izturības izpēti, meklējot risinājumus, kāds betons ir vislabākais kodolatkritumu un dažādu citu bīstamo atkritumu uzglabāšanai: šis ir arī viens no projektiem, kas ir iesniegts Patentu pieteikumam (projekta vadītājs LZA īstenā loceklis Andrejs Krasņikovs); jaunas biorafinēšanas koncepcijas lignocelulozes atlikumu valorizācijai, kā veicināt aprites ekonomiku un izmantot dažādus blakusproduktus, lai mazinātu atkritumus (projekta vadītāja Linda Mežule, RTU); LU Cietvielu fizikas institūta projekts par alumīnija iespējamo izmantošanu enerģijas ražošanā (projekta vadītājs Jānis Kleperis); LU projekts par daudzgadīgas aieres noturīgumu pret salu un sausumu, lai padarītu ilgtspējīgāku un drošāku pārtikas ražošanu (projekta vadītājs LZA īstenā loceklis Nils Rostoks); kādā veidā izmantot mākslīgo intelektu acu veselības diabēta pacientiem personalizētai diabētiskās retinopātijas skrīningam un uzraudzībai (projekta vadītāja Jeļizaveta Sokolovska); Latvijas Biomedicīnas un studiju medicīnas pētījumu un studiju centra projekts, kā var pastiprināt cīņu ar vēzi (projekta vadītāja LZA īstenā locekle Aija Linē); Vidzemes Augstskola apkopojā datus par iekšzemes kopproduktu visās trīs Baltijas valstīs (projekta vadītājs Gatis Krūmiņš); Baltic Studies Center projekts par sadarbības veicināšanu bioresursu ilgtspējīgai un cirkulārai izmantošanai lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un akvakultūrā (projekta vadītājs LZA korespondētājoceklis Tālis Tisenkopfs).

Kopumā visos projektos izvirzītie sasniedzamie rezultāti – atbalstīto zinātnieku skaits, kā arī zinātnisko publikāciju skaits bija pārsniedzis sākotnējās prognozes. Daudzi projekti bija starpdisciplināri, kur katrs iesaistītais partneris un zinātniskā institūcija sniedza savu pienesumu tādējādi, ka tika stiprinātas iespējas dalīties pieredzē un apmainīties ar labās prakses piemēriem. Visos gadījumos programma stiprināja pētniecības kapacitāti

un sadarbību projektu komandu ietvaros, radot cerību uz turpmāku atbalstu nākamajā Eiropas Ekonomikas zonas finansējuma periodā. Atliek vien cerēt, ka IZM, LZP sadarbībā ar FM izdosies arī nākamajā periodā uzturēt pētniecību kā prioritāti un no Eiropas Ekonomikas zonas finansējuma piešķirt finansējumu šīs programmas attīstībai.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktore **Dagnija Baltiņa** aizrautīgi un iedvesmojoši iepazīstināja ar nozīmīgākajiem notikumiem ciklā “Latviešu grāmatai 500”, kas atspoguļo Latvijas kultūras un valodas attīstību. Kopš 2021. gada šī programma pievērsusies grāmatu popularizēšanai ārpus Latvijas, rokrakstu un laikrakstu vērtībai, izdevējdarbības lomai un bibliotēku nozīmei. 2025. gadā uzmanība tiek veltīta pašai grāmatai un lasīšanai kā sabiedrības paradumam. Nacionālajā bibliotēkā un citviet tiek organizētas izstādes, konferences un pasākumi, kas popularizē grāmatu nozīmi. Īpašs uzsvars likts uz starptautisko sadarbību, izceļot Latvijas grāmatu krājumu ietekmi Rietumeiropā, tostarp Upsalas Universitātē un Antverpenē. Uzsverot grāmatas kā Latvijas nācijas resursu un vertikāli, kas veido ceļu, no kura mēs nākam, pa kuru ejam un kur dodamies tālāk, jubilejas gads vērs uzmanību uz grāmatniecības vēsturisko lomu, reģionālajām bibliotēkām un lasīšanas paradumu stiprināšanu. Nacionālā bibliotēka aicina veidot visaptverošu lasīšanas stratēģiju valstī, uzsverot, ka grāmata ir Latvijas nacionālās identitātes un izglītības pamats.

Raksturojot Kr. Valdemāra 200. gadadienas atzīmēšanu, **Liene Johansone-Kuzmina** nosauca trīs lielus pasākumus, kas plānoti, lai popularizētu Valdemāra kā ekonomista, publicista un jūrnieceības attīstības veicinātāja devumu. 26. jūlijā Ainažu jūrskolas muzejā notiks radošās darbnīcas, izstādes, koncerti un ikgadējais jūrnieceības salidojums. 21. oktobrī paredzēta starptautiska zinātniskā konference ar ievērojamu Latvijas vēsturnieku un filologu dalību. Noslēgumā, 4. decembrī, Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā tiks atklāta izstāde “Krišjānis Valdemārs – Latvijas nākotnes vizionārs un veidotājs”, kas izgaismos viņa ieguldījumu jūrnieceībā. Muzeja direktore aicināja LZA saimi aktīvi iesaistīties kuģniecības un jūrnieceības vēstures popularizēšanā, rosinot jauno pētnieku interesi par šo Latvijas attīstībai nozīmīgo jomu. ZV

Šis ir laiks, kad brīvība un demokrātija ir aizsargājama ne tikai ar ieročiem. Iesākumā ir cilvēka prāts...

Guntis Zemītis, LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas priekšsēdētājs

Šā gada 30. janvārī Latvijas Zinātņu akadēmijas Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa atskatījās uz iepriekšējā gadā paveikto un pārrunāja nākamā gada uzdevumus.

Nodaļas potenciāls ir augsts – pavisam tajā ir 177 biedri, kuru statuss ir dažāds – īstēnie locekļi (akadēmiķi), goda locekļi, ārzemju locekļi, goda doktori. Ne visi ir aktīvi, ārzemju locekļu ikdienu pāriet viņu valsts zinātniskajās institūcijās, daži arī devušies pelnītā atpūtā un nav aktīvi. Tomēr katrs nodaļas loceklis ir atzītiem nopelniem bagāts, pelnījis gan savu kolēģu, gan sabiedrības ievērību.

Lai gan politiķi un viņu veidotās valdības līdz šim nav novērtējušas zinātniekus un atzītas kultūras darbiniekus, kuri Zinātņu akadēmijā ir goda locekļu statusā, pēdējie nekad nav pretstatījuši sevi valstij. Tieši pretēji, zinātnieki grib strādāt valsts labā, veidot to labāku un drošāku.

Nodaļas sēdē tika atzīts, ka gan pagājušajā, gan iepriekšējā gadā, ir runāts par aktuālām tēmām – nacionālā mantojuma aizsardzību militārā konflikta gadījumā, meklētas latviešu konservatīvisma saknes, notikusi sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, īpaši ar Sēlijas asociāciju, stiprinot Sēlijas identitāti u. c. Esam pāduši savu viedokli diskutablajā pieminēto demontāžas jautājumā. Daudziem vēl atmiņā 2023. gadā organizētā LZA izbraukuma sēde Aglonā ar nosaukumu “Krievijai blakus”, lai visaugstākā līmenī, piedaloties Valsts prezidentam Egilam Levitam, politiķiem, drošības speciālistiem, vēsturniekiem, garīdzniekiem u. c. spriestu par Latgales īpašo vietu un lomu pieaugošo Krievijas draudu priekšā. Tie visi bija nozīmīgi, vajadzīgi pasākumi, bet jautājums paliek, kā šo saturu novadīt līdz sabiedrības un politiķu ausīm, lai tas nepa-

liktu tikai starp tiem, kurus pārliecināt nevajag. Nodaļas vadība apzinās, ka šeit darāmā ir daudz. Ir arī cerība, ka “Zinātnes Vēstnesis” jaunās redaktora vadībā būs gan atvērts humanitāro un sociālo zinātņu pārstāvjiem,

gan iekaros plašāku auditoriju. Tomēr tas ir tikai viens no komunikācijas rīkiem.

Turpinājums 6. lpp.

Akadēmiķis Guntis Zemītis Turaidas muzejrezervāta zinātniski praktiskajā konferencē 2024. gada 14. novembrī.

Mairas Dūderavas foto

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAI – 80

Zinātņu akadēmija Latvijā darbību uzsāka 1946. gada 14. februārī, kad akadēmijas locekļi sanāca uz pirmo kopsapulci. Pieņemot Hartu un statūtus, ar 1992. gada 14. februāra kopsapulces lēmumu Latvijas Zinātņu akadēmija tika pārveidota par klasiska tipa akadēmiju, kura apvieno vēlētus locekļus — izcilus zinātniekus un citus gara darbiniekus. 14. februārī LZA atzīmē "Akadēmijas dienu". Bet, sagaidot akadēmijas astoņdesmitgadi 2026. gadā, šogad laikrakstā runāsim ar šī vēstures posma lieciniekiem – gan par pagātni, gan šodien.

Arī izglītota sabiedrība ir valsts drošības balsts

Ilze Kuzmina

Apgāds "Zinātne" ir viena no vecākajām Latvijas izdevniecībām, kas dibināta jau 1951. gadā. Visas šīs desmitgades tā konsekventi turpina publicēt nozīmīgus kultūrvēsturiskus, populārzinātniskus pētījumus mākslas vēsturē, literatūrzinātnē, valodniecībā, folklorā, arheoloģijā, etnogrāfijā, kā arī izdod antīko domātāju darbu tulkojumus latviešu valodā. Sākotnēji tā bija Latvijas Zinātņu akadēmijas izdevniecība, taču nu akadēmija, kā arī citas institūcijas ir apgāda sadarbības partneris. Par apgāda pagātni un šodien sarunājos ar tā valdes priekšsēdētāju Ingrīdu Segliņu un ilggadējo redaktori Ievu Jansoni.

Kāda šobrīd ir apgāda "Zinātne" loma grāmatu tirgū Latvijā? Izdodat tematiski daudzveidīgas grāmatas, lielu daļu no tām droši vien varētu saukt par populārzinātniskām. Kā šīm grāmatām izdodas atrast savu lasītāju?

Ingīda Segliņa: Nevaram lepoties ar lielām tirāžām, tomēr mums jau gadiem ir savs lasītāju loks. Tie ir ļaudis, kuriem ir interese par augstas raudzes intelektuālo literatūru. Tāpat kā dažādu globālu procesu ietekmē mainās sabiedrība, mainās arī lasīšanas paradumi un lasāmvielas izvēle. Tomēr nemainīgi pieprasīti ir antīko domātāju Senekas, Platona, Cicerona darbu tulkojumi, par kuriem esam pateicīgi klasiskajam filologam Abramam Feldhūnam. Tāpat allaž pieprasītas ir slavenu filozofu un psihoanalītiķu monogrāfijas, ko varējām izdot, pateicoties mūsu ilggadējam autoram un tulkotājam profesoram Igoram Šuvajevam, kurš diemžēl negaidīti un pārāgri aizsaukts mūžībā.

Kāda jūsu skatījumā ir grāmatu izdošanas situācija Latvijā? Vai būtu nepieciešamas kādas izmaiņas valsts nodokļu politikā vai jāievieš īpašs atbalsts grāmatniecībai?

Situācija grāmatniecībā ir ļoti atkarīga no kopējās valsts ekonomiskās attīstības. Apgāds "Zinātne" nevarētu eksistēt, ja nesāņemtu daļu Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu. Valsts kultūrpolitika diemžēl nekad nav bijusi īpaši labvēlīga grāmatniecībai. Tas tā ir, neskatoties uz to, ka grāmatas ir nozīmīga kultūras un izglītības sastāvdaļa. Izdevējus vienmēr nepatīkami skar satricinājumi nodokļu izmaiņās, sevišķi PVN likmes un autoratlīdzības izmaksu noteikumos.

Latvijas Grāmatizdevēju asociācijai, kuras biedrs kopš tās dibināšanas 1992. gadā ir arī apgāds "Zinātne", nenogurstoši diskutējot ar politiķiem, izdevās panākt PVN likmes samazināšanu grāmatām līdz pieciem procentiem, kas bija neatsverams ieguvums laikā, kad kovidā pandēmija izraisīja dramatisks ražošanas izmaksas.

Katastrofāli zems ir valsts piešķirtais finansējums grāmatu iepirkumam publiskajām bibliotēkām. Jau otro gadu piešķirti tikai 100 000 eiro. Tā ir ļoti niecīga summa, un ar to ir par maz, lai vairāk nekā 700 Latvijas publiskajās bibliotēkās nonāktu ne tikai izklaidējoša lasāmviela, bet arī nozīmīgi izglītojoši izdevumi. Diemžēl jūtams, ka lasītāju gaumi ietekmē arī ģeopolitiskā situācija. Tā cilvēku prātus nogurdinājusi, un viņi vairāk sāk ļauties vieglākam literārajam saturam, kas palīdz atslēgties no ikdienas problēmām. Par laimi, tomēr joprojām ievērojama sabiedrības daļa atbildes meklē nopietnā filozofiskā un vēsturiskā literatūrā.

Kas jums ir svarīgi, izdodot grāmatas? Pie kādām kvalitātes latiņām turaties un kāpēc?

Ļoti novērtējam to, ko apgāda "Zinātne" izdevumi

2012. gada 12. aprīlī apgāds "Zinātne" saņem Ministru kabineta Atzinības rakstu par ilggadēju darbu zinātniskās literatūras izdošanā. Ieva Jansone, Ingrida Segliņa, akadēmiķi Tālav Jundzis un Juris Ekmanis Latvijas Zinātņu akadēmijā.

Ieva Jansone ar Latvijas Grāmatizdevēju asociācijas kolēģēm pēc Triju Zvaigžņu ordeņa saņemšanas 2015. gada 20. novembrī.

var dot gudras, domājošas un izglītotas sabiedrības uzturēšanā. Ne tikai militārais bruņojums, bet arī izglītotā sabiedrība ir valsts drošības jautājums. Uzskatām par lielu privilēģiju strādāt ar autoriem un tulkotājiem, kas ir autoritātes zinātniskās domas aktualizēšanā un popularizēšanā.

Ceņšamies saviem spēkiem balstīt to, kas valsts pārvaldes līmenī nav pietiekami novērtēts. Tas attiecas ne

tikai uz zinātniskās literatūras izdošanu, bet arī zinātnes lomu Latvijā. Piederība akadēmiskajai videi mūs ļoti motivē un stimulē noturēt augstu kvalitātes latiņu, ko novērtē gan lasītāji, gan mūsu sadarbības partneri, starp kuriem ir Latvijas Zinātņu akadēmija (LZA), Turaidas muzejrezervāts, Valsts prezidenta kanceleja. Divas monogrāfijas redakcionālai sagatavošanai un izdošanai mums uzticējusi arī LZA īstenā locekle Vaira Viķe-Freiberga.

Ieva Jansone apgādā strādā jau no padomju laikiem. Vai varat ieskicēt, kāda tolaik bija situācija? Cik lielā mērā cenzūra ietekmēja zinātniskos izdevumus? Vai bija kādi uzstādījumi no varas iestādēm, kādas grāmatas jāizdod?

Ieva Jansone: Latvijas Zinātņu akadēmija nodibināta 1946. gadā, un drīz vien tai bija nepieciešama sava izdevniecība. Tā sāka darbu 1951. gadā, bet nosaukumu “Zinātne” piešķīra 1965. gadā. Pagājušajā gadsimta 70. gados LZA izdevniecība jau bija izveidojusies par zinātniskās literatūras izdevējcentru Latvijā, laižot klajā LZA institūtu, kā arī citu zinātniskās pētniecības iestāžu un republikas augstskolu mācībspēku sagatavotu zinātnisko literatūru dažādās nozarēs, gan eksaktajās un dabaszinātņu, gan medicīnas un sabiedriskajās zinātnēs. Tāpat jau tolaik rūpējāmies par literāro un kultūras mantojumu, izdevām uzziņu literatūru, tekstoloģiski sagatavotu un komentētu daiļliteratūru, kā arī astoņus zinātniski teorētiskos žurnālus. Izdodamās literatūras tematisko loku noteica LZA Redakciju un izdevumu padome, kura izvērtēja un recenzēja zinātnisko līdzstrādnieku zinātniskos tekstus, to izdošanas lietderību un manuskriptu kvalitāti. Izdevniecība darbojās dubļpakļautībā – Latvijas Zinātņu akadēmijas un PSRS Zinātņu akadēmijas uzraudzībā, kā arī Latvijas PSR Preses komitejas un PSRS Preses komitejas pārraudzībā. Visi tematiskie plāni bija saskaņojami visās instancēs.

Darbu vērienu ierobežoja arī poligrāfijas jaudas. Katrai izdevniecībai bija noteikts ražošanas apjoms, ar stingru darbu nodošanas grafiku. Tā bija plānveida saimniecības dzelzainā disciplīna...

Protams, vēl bija cenzūra. To īstenoja *Glavlits* (Galvenā literatūras pārvalde), Valsts drošības komiteja un kompartijas attiecīgās nodaļas. Cenzori rūpīgi pārskatīja visus publicēšanai paredzētos darbus. Bija aizrādījumi par nevēlamu personu minēšanu, attēlu, it īpaši kartogrāfisko materiālu ievietošanu, bez attiecīgu dienestu atļaujas. Bija jāveic labojumi, tas aizkavēja ražošanas grafiku ar visām no tā izrietošām sekām. Katrs aizrādījums tika uzskaitīts kā izdevniecības darba “brāķis”, kas bija nepatīkams trieciens iestādes un tās vadītāju reputācijai.

Grūtāk bija iejaukties tulkotās literatūras izdošanā. Piemēram, “Zinātne” izdeva populārzinātniskas grāmatas sērijā “Apvārsnis” par dabu, ceļojumiem un vēsturi. Šo izdevumu autori lielākoties bija no Rietumu valstīm. Tulkojumi bija arī zinātniskās fantastikas sērijā “Fantastika”. Ar atsevišķiem izņēmumiem latviešu tulkojumus pieļāva tikai grāmatām, kas Padomju Savienībā jau bija tulkotas krieviski, jo tad cenzūrai un redaktoriem bija paraugs, ko no teksta izņemt. Diemžēl nācās pieredzēt, ka no krievu valodas tulkojuma teksts bija izņemts ne tik daudz ideoloģisku apsvērumu dēļ, kā aiz nespējas tikt galā ar tulkojumu. Tad bija jāliek lietā gan izdoma, gan atjautība, lai nenoplicinātu autora tekstu latviešu izdevumā. Cenzūru mikstināja tikai 1986. gadā, sākoties atklātibai un *perestroikai*.

Var teikt, ka izdevniecība “Zinātne” bijusi laikmeta liecinieks!

Jā, izdevniecības ceļš atspoguļo visus sarežģītos procesus, kas šajā laikā notikuši valstī. No liela zinātniskās literatūras izdevēja ar vairākām redakcijām, savu operatīvo poligrāfijas ražotni un kolektīvu, kurā bija vairāk nekā 150 darbinieku, esam nonākuši līdz mūsdienām, kad no 2004. gada strādājam kā apgāds “Zinātne” ar sevis izvēlētu tematisko ievirzi – zinātniskā un populārzinātniskā literatūra, ar elastīgu iespēju pašiem noteikt savus darbības laukus.

Arī saite ar mūsu pirmmāti Zinātņu akadēmiju kardināli transformējusies, dzīvojam draudzīgas neatkarības un patstāvības attiecībās. Tomēr tuvība ar zinātniskajām institūcijām ļauj mums iepazīt zinātniskās domas attīstību, sekot aktualitātēm zinātnē. Līdz ar to esam privileģēti būt informētiem par nepieciešamo literatūras jomā.

Vai bijušas kādas grāmatas, ko izdošana sagādājusi īpašu gandarījumu?

Katrs izdevums sagādājis lielāku vai mazāku gandarījumu; ļoti grūti izcelt kādu īpaši. Izdevniecības “Zinātne” ievērojamāko izdevumu klāstā ir tādi unikāli literatūras un kultūras pieminekļi kā Kr. Barona un H. Visendorfa “Latvju dainas”, Raiņa “Kopoti raksti”, “Latviešu tautasdziesmas” 13 grāmatās, ievērojamā novadpētnieka J. K. Broces “Zīmējumi un apraksti”, “Indriķa

Ingrīda Segliņa, Rūta Muktupāvela, Vaira Viķe-Freiberga, Valdis Muktupāvels un Egils Levits. Vairas Viķes-Freibergas grāmatas “The Singer of Songs” atvēršana Latvijas Kultūras akadēmijā 2019. gada 17. septembrī. Grāmata izdota apgādā “Zinātne”.

Jāņa Brenča foto

Ingrīda Segliņa Denisa Hanova grāmatas “Asinainā rītausma Parīzē” atvēršanas svētkos 2020. gada 21. janvārī. Apgāda “Zinātne” izdevums grāmatu mākslas konkursā “Zelta ābele 2020” nominācijā Zinātniskā grāmata ieguva Gada balvu.

Jāņa Brenča foto

Ieva Jansone, Ingrīda Segliņa un Vija Kluša LZA pilnsapulcē 2024. gada 21. novembrī.

Jāņa Brenča foto

hronika"; "Atskaņu hronika" u. c. Izdevniecības nozīmīgākais ieguldījums valodniecībā ir J. Endzelīna darbu izlase, "Latviešu literārās valodas vārdnīca", J. Graudoņa "Arheoloģijas terminu vārdnīca", "Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika", populārais "Dabas un vēstures kalendārs", kas iznācis 50 gadus.

Ilglaicīga un auglīga sadarbība izdevniecībai bija ar klasisko filologu Ābramu Feldhūnu. Turpinām pašu aizsāktās populārās grāmatu sērijas "Latvijas arhitektūras un mākslas pieminekļi" un "Literatūras pieminekļi". Iznācis Edvarta Virzas rakstu izdevums.

Jau padomju laikos Zinātņu akadēmijā darbojās Literatūras mantojuma saglabāšanas padome, ja precīzi atceros nosaukumu. To vadīja akadēmiķis V. Samsons, ar kura atbalstu sērijā "Romāns – pagātnes liecinieks" izdevās iekļaut vairākus pastāvošajai varai nepieņemamu literātu sacerējumus. Bagātinot izdevumus ar vēsturnieku un literatūrzinātnieku apjomīgiem, bieži vien kritiskiem priekšvārdiem, tos klasificēja kā zinātniskus izdevumus. Tad pārraugošajām instancēm vairs nebija iebildumu pret to nonākšanu pie lasītāja. Tā klajā nāca Anšlava Eglīša "Līgavu mednieki", Ādolfa Ersa "Muižnieki", Zeiboltu Jēkaba "Ūdens burbuļi. Barons Bunduls", Jēkaba Janševska "Dzimtene" un daudzi citi darbi.

Vai kāda izdevuma tapšana palikusi īpaši spilgtā atmiņā?

Jā, tāds bija kultūrvēsturnieka Ojāra Zandera unikālais pētījums "Senās Rīgas grāmatniecība un kultūra Hanzas pilsētu kopsakarā 13.–17. gadsimtā". Manuskripts tapa lēni, pedantiski rūpīgais un zinātniski precīzais autors līdz pat iespēšanai atrada kaut ko pārbaudāmu un precizējamu. Turklāt izdevuma tapšana iekrita laikā, kad mainījās poligrāfijas tehnika un iespēšanas veids, līdz ar to arī tipogrāfijai nododamā maketa sagatavošanas process. Grāmatas māksliniecisko izveidi uzņēmas Latvijas Mākslas akadēmijas profesors Alnis Mitris un viņa toreizējais audzēknis Oskars Stalidzāns. Izdevums saņēma Gada balvu konkursā "Skaistākā grāmata 2000". Tas bija brīnišķīgs vainagājums radošās komandas ilgtamam, aizrautīgam darbam, bet apgāds iepazīs lielisku

grāmatu dizaineru, ar kuru aktīva sadarbība turpinās joprojām!

Kuriem jūsu kolēģiem gadu gaitā bijusi īpaša loma apgādā darbībā?

Kā jebkurā darbā, viss ir atkarīgs no cilvēkiem. Arī grāmatniecībā, kas ir sarežģīts lauciņš, kur vienlīdz svarīga vieta ir radošumam un ražošanas likumsakarību izpratnei, nav izņēmums. Apgādā šo gadu garumā strādājuši daudzi zinoši kolēģi ar labu izglītību, valodu prasmi, poligrāfijas procesu pārzinātāji – īsti profesionāļi, sava kolektīva patrioti. Dažus atceramies īpaši spilgti – erudīto redaktori Annu Feldhūni, kurai esam pateicīgi arī par vairāku jauno redaktoru darbuzzināšanu, Mirdu Zumbergu – Raiņa Kopotu rakstu pašreizējā un skrupulozo redaktori, Solveigu Cepurnieci – Populārzinātniskās literatūras redakcijas vadītāju, daudzu izdevumu iniciatori un uzsācēju, un, protams, mūsu ilgu gadu (1984-1997) direktoru literatūrvēsturnieku, grāmatniecības speciālistu Ivaru Riekstiņu, kura vadībā apgāds sasniedza atzīstamas virsotnes. Pateicoties direktora enerģijai un iniciatīvai, klajā nāca izdevumi, ar kuriem joprojām pamatoti lepojas ne tikai Latvijas grāmatniecība, bet viss kultūras lauks.

Grāmatām, kas iznāk latviski, ir ietekme uz latviešu valodas, arī latviešu zinātniskās valodas attīstību. Kādi novērojumi jums ir šajā ziņā: kādas ir attīstības tendences?

Pēdējās desmitgadēs Latvijā veidojušies daudzi apgādi. Izdevējdarbībai pievērsušās arī augstskolas, bibliotēkas, muzeji, arhīvi: tie publicējuši daudzus paliekošas nozīmes izdevumus. Tomēr galvenie zinātniskās literatūras izdevēji ir trīs – Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta apgāds un apgāds "Zinātne". Redaktoriem ir daudz uzdevumu – uzturēt izdevumā zinātnisko stilu – precizitāti, loģiskumu, lakonismu, skaidrību –, nodrošināt korektu zinātnisko aparātu, kas ietver norādes, atsauces, citēšanu, atslēgvārdus, avotu un literatūras sarakstus u. c. Mūsdienās arvien lielāku nozīmi

iegūst starptautiska zinātniskās darbības perspektīva, tāpēc svarīga ir kopsavilkumu pievienošana svešvalodās. Zinātniskā literatūra nav iedomājama bez termiņiem. Te liels palīgs ir LZA Terminoloģijas komisijas veidotās terminu vārdnīcas! Problemātisku valodas jautājumu risināšanā daudz darījusi Valsts valodas centra Ekspertu komisija, regulāri atbildot uz iestāžu un privātpersonu iesūtītajiem jautājumiem, kā arī aktīvi rosinot apspriest samilzušas valodnieciskas problēmas un situācijas, tostarp svešvalodu īpašvārdu atveidi latviešu valodā, dažādu jaunu jēdzienu un nosaukumu tulkojumu un precīzu rakstību latviski.

Esmu pārliecināta, ka apgādi cenšas piesaistīt profesionālus redaktorus, ideālā gadījumā – pat ievērojot redaktora līdzšinējo pieredzi attiecīgās nozares literatūrā. Lieliski, ja ir iespēja komandā iekļaut arī korektoru, ilgajos gados grāmatniecībā godātais "četrus acu princips" vienmēr nodrošina teicamu galarezultātu! Protams, ne vienmēr tas izdodas – redaktoru korpusu nepapildinās vēlamajā ātrumā, eventuālos jaunus kolēģus, šķiet, nepievelk minētās darba grūtības. Viegļāk strādāt ir redaktoram, kas ieguvis izglītību kādā zinātnes nozarē, tas atvieglot darbu. Tomēr gribu iedrošināt filologus – augstskolā iegūtās zināšanas, laba valodas izjūta ir pamats redaktora darbam, jo prasmes izdevuma veidošanā no manuskripta līdz gatavai grāmatai iegūstamas darba gaitā. Pieredze uzkrājas darot!

Katrs zinātniskais izdevums nenoliedzami atstāj ietekmi uz latviešu valodas attīstību, rūpes par tīru, precīzu latviešu valodu ir arī katra izdevēja atbildība.

Ingrīda Segliņa: Novērojumi liecina, ka pašlaik tendence ir nevis bagātināt latviešu valodu, bet to noplicināt jau skolu mācību saturā. No mācību grāmatām izņem latviešu literatūras klasiķu citātus, kuros ir vecvārdi, ko jaunā paaudze ikdienā vairs nelieto, bet tas nenozīmē, ka tie izskaužami no leksikas. Enot vieglāko ceļu, ar "vieglās valodas" palīdzību latviešu valodas pozīcijas nevis tiek stiprinātas, bet vājinātas. Tas ir būtisks simptoms, ņemot vērā, kā paplašinās angļu valodas lietojums gan sadzīvē, gan dažādās sabiedriskās dzīves jomās. ZV

Šis ir laiks, kad brīvība un demokrātija ir aizsargājama ne tikai ar ieročiem. Iesākumā ir cilvēka prāts...

Guntis Zemītis, LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas priekšsēdētājs

Sākums 3. lpp.

Runājot par nākamā gada uzdevumiem, neapšaubāmi pirmais no tiem ir palīdzēt stiprināt drošību. Šis ir laiks, kad brīvība un demokrātija ir aizsargājama ne tikai ar ieročiem. Iesākumā ir cilvēka prāts. Piemēri nav tālu jāmeklē – Krievija savu iebrukumu Ukrainā

pamato ar apzināti melīgu vēstures interpretāciju, kurai tic daudzi ne tikai Krievijā.

Nodaļas locekļi ļoti skaidri apzinās izglītības un drošības ciešo saikni. Zīmīgi, ka līdzīgu domu LTV1 raidījumā 1:1 puda arī Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemele: "Kvalitatīva izglītība ir drošības pamats". LZA goda loceklis režisors Jānis Streičs atzīmēja litera-

tūras nozīmi piederības sajūtas veidošanā. Nopelniem bagātais režisors uzsvēra, ka tieši literatūra palīdz izprast laikmeta norises. Padomju režīma apstākļos, kad Latvijas vēsture praktiski netika mācīta vai mācīta izteikti tendenciozi, salīdzinoši plašā latviešu literatūras programma palīdzēja uzturēt dzīvu nacionālo identitāti. Jānis Streičs puda satraukumu par to, ka mūsdienās skolu programmās literatūrai atvēlēta pārāk niecīga vieta, un darbu lasīšana praktiski nav paredzēta. Šogad viena no nodaļas sēdēm būs veltīta diskusijai par programmas "SKOLA 2030" atbilstību latviskas Latvijas interesēm.

Ne mazāk nozīmīga problēma ir mākslīgais intelekts, diskusiju par šo tēmu piedāvāja akadēmiķe Raita Karnīte, noformējot to kā "Mākslīgais intelekts: iespējas, ieguvumi un riski izglītībā, zinātnē, mākslā, arhitektūrā un drošībā (dezinformācija, krāpšana)".

Līdztekus šiem iezīmētajiem pasākumiem, paredzēti vairāki citi. Šogad un nākamgad atskatīsimies uz vairākiem Latvijas jaunāko laiku vēstures notikumiem. Aprīlī 35 gadi kopš Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pieņemšanas, 2026. gada sākumā šāds gadu skaits mūs šķirs arī no Barikāžu laika. Diemžēl nevaram ļauties tikai svētku sajūtai. Tā laika pieredze nav zaudējusi savu praktisko nozīmi. Pastiprināti pievērsoties drošības jautājumiem, nevaram aizmirst arī mūsu izcilās personības. Jau šobrīd tiek domāts par tradīciju kļuvušajiem akadēmiķa Jāņa Stradiņa piemiņas lasījumiem, kurus organizē Stendera biedrība sadarbībā ar Latvijas Zinātņu akadēmiju un Latvijas Nacionālo bibliotēku. ZV

www.lza.lv

NOZĪMĪGĀKIE SASNIEGUMI ZINĀTNĒ 2024

28 / 02 / 2025 | Plkst. 14.00 | LZA Portretu zāle
Akadēmijas laukums 1, Rīga

Latvijas Finieris

Alpha

LIGHTGUIDE

Latvijas Televīzija

Izglītības un zinātnes ministrija

ANO iniciatīvas zinātnei

Sarmīte Pulste, UNESCO LNK Zinātnes sektora vadītāja

ANO Starptautiskā desmitgade “Zinātne ilgtspējīgai attīstībai” (2024–2033)

2023. gadā Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā asambleja izsludināja Starptautisko desmitgadi “Zinātne ilgtspējīgai attīstībai” (2024–2033), uzsverot zinātnes nozīmi ilgtspējīgas attīstības veicināšanā un drošas un pārtikušas nākotnes nodrošināšanā ikvienam. Zinātne ir spēcīgs instruments tādu globālu problēmu risināšanai kā klimata pārmaiņas, resursu trūkums un nevienlīdzība. Pētniecībai un pasaules mēroga zinātniskai sadarbībai ir būtiska loma attīstības modeļu meklējumos, kas uzlabo ikviena cilvēka dzīvi, vienlaikus saglabājot planētu, no kuras ir atkarīga mūsu izdzīvošana.

UNESCO koordinē Desmitgades īstenošanu un aicina dalībvalstu politikas plānotājus, valsts institūcijas, zinātnes un pētniecības centrus, augstākās mācību iestādes, nevalstiskās organizācijas un plašu sabiedrību iesaistīties Desmitgades norisēs un organizēt dažāda līmeņa pasākumus, iniciatīvas un projektus, kas veicinātu pētniecību un zinātnisko sadarbību, zinātnes pratību, stiprinātu saikni starp dažādām zinātnes jomām un uzlabotu zinātnes, politikas un sabiedrības mijiedarbību. UNESCO sadarbībā ar dalībvalstīm, starptautiskām organizācijām, privāto sektoru un NVO ir izstrādājusi Desmitgades stratēģisko plānu, kas ietver kopīgu redzējumu uz Desmitgades norisi, iezīmē galvenos sasniedzamos rezultātus un nosaka pārvaldības ietvaru tās īstenošanai.

2024 • 2033
International Decade of
Sciences for Sustainable
Development

Papildu informācija par Starptautisko desmitgadi “Zinātne ilgtspējīgai attīstībai” (2024–2033) pieejama šeit: <https://www.un-sciences-decade.org/en>

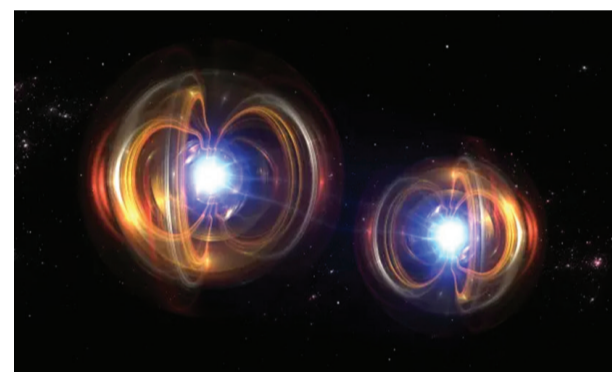
Starptautiskais kvantu zinātnes un tehnoloģiju gads

Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā asambleja 2025. gadu ir pasludinājusi par Starptautisko kvantu zinātnes un tehnoloģiju gadu.

Kvantu zinātne un tehnoloģija ir 21. gadsimta revolucionārāko inovāciju pamatā, skarot visus mūsdienu zinātnes un tehnoloģiju aspektus. No fizikas un ķīmijas līdz bioloģijai un informācijas zinātnei, kvantu pētniecība virza atklājumus, kas veido mūsu izpratni par Visumu — no vissīkākajiem matērijas elementiem līdz plašajai kosmosa struktūrai. Tam ir milzīgs potenciāls, lai risinātu aktuālākās problēmas, ar kurām šodien saskaras sabiedrība.

Starptautiskā kvantu zinātnes un tehnoloģiju gada mērķis ir veicināt starptautisku un starpdisciplināru sadarbību un sabiedrības informētību, lai izceltu kvantu zinātnes potenciālu ilgtspējīgu risinājumu sasniegšanā. UNESCO ir atbildīgā ANO aģentūra par Starptautiskā kvantu zinātnes un tehnoloģiju gada īstenošanu un aicina dalībvalstu politikas plānotājus un valsts institūcijas, zinātnes un pētniecības centrus, augstākās mācību iestādes, nevalstiskās organizācijas un plašu sabiedrību iesaistīties gada norisēs un organizēt dažāda līmeņa pasākumus, iniciatīvas un projektus.

2025. gada 4.-5. februārī UNESCO galvenajā mītnē Parīzē notika Starptautiskā kvantu zinātnes un tehnoloģiju gada atklāšanas ceremonija, kurā piedalījās dalībvalstu pārstāvji, zinātnieki un eksperti no pasaules vadošajiem uzņēmumiem un organizācijām kvantu tehnoloģiju jomā. Pasākuma laikā notika priekšlasījumi un diskusijas par dažādām tēmām, kā piemēram, ētikas jautājumi kvantu tehnoloģijās un jauno zinātnieku iesaiste kvantu zinātnes pētniecībā un inovācijās.

Publicitātes foto

Papildus par Starptautisko kvantu zinātnes un tehnoloģiju gadu iespējams uzzināt <https://quantum2025.org/>, kur publicēta arī informācija par aktualitātēm un dažāda līmeņa pasākumiem, kā arī ir iespējams pieteikt kopējam kalendāram arī savus rīkotos pasākumus.

11. februāris Starptautiskā diena sievietēm un meitenēm zinātnē

2025. gadā tiek atzīmēta Starptautiskās dienas sievietēm un meitenēm zinātnē desmitgade, un tās vadmotīvs ir “Iedomājieties pasauli, kurā ir vairāk sieviešu zinātnē”. Starptautiskās dienas mērķis ir veicināt sieviešu un meiteņu iesaisti zinātnē un UNESCO uzsver, ka dzimumu līdzsvars var radīt jaunas idejas un pārveidojošas inovācijas tādās jomās kā zinātne, tehnoloģijas, medicīna, mākslīgais intelekts un citās.

Lai šis aicinājums sasniegtu pēc iespējas vairāk cilvēku un iedvesmotu nākamo domātāju, inovatoru un līderu paaudzi STEM jomā, UNESCO 11. februārī atklāja sociālo tīklu kampaņu “Iedomājieties pasauli, kurā ir vairāk sieviešu zinātnē”, kurā iespējams iesaistīties atbildot uz jautājumu “Kas tavā jomā būtu citādi, ja tajā iesaistītos vairāk sieviešu zinātnieču?” un pievienojot fotogrāfijas, video vai rakstus, kas sniedz atbildi uz šo jautājumu. Ierakstiem sociālajos tīklos jāietago @UNESCO un jāpievieno tēmturi #EveryVoiceInScience un #spožieprāti.

UNESCO ir izstrādājusi rīcības plānu dzimumu nevienlīdzības novēršanai zinātnē, kas tika prezentēts 2024. gadā. Plāns iezīmē darbības virzienus un sniedz ieteikumus aktivitātēm, kas mazina dzimumu stereotipus un aizspriedumus zinātnē, rada inovatīvas un iedvesmojošas izglītības stratēģijas un iniciatīvas, lai vairāk meiteņu ieinteresētu veidot zinātnisko karjeru, un ar dažādiem iekļaujošiem un daudzveidīgiem pasākumiem, veicina darba vidi, kas atbalsta sievietes zinātnieces.

UNESCO regulāri apkopo datus par aktuālo situāciju par sieviešu iesaisti zinātnē, balstoties uz dalībvalstu iesniegto informāciju. 2024. gadā tika izdota publikācija par dzimumu nevienlīdzību zinātnē.

Publicitātes foto

Aicinājums pieteikt projektus “Klimata un bioloģiskās daudzveidības iniciatīvai”

**FONDATION
BNP PARIBAS**

BNP Paribas fonds sadarbībā ar UNESCO Starpvaldību Okeanogrāfijas komisiju aicina iesniegt zinātnisko pētījumu projektus par klimatu un bioloģisko daudzveidību okeāna un piekrastes ekosistēmās. Iniciatīvas mērķis saistās ar ANO desmitgades okeāna zinātnes ilgtspējīgai attīstībai (2021–2030) uzstādījumiem – veicināt sadarbību okeāna un jūras resursu ilgtspējīgai pārvaldībai.

Projektus līdz 2025. gada 4. maijam var pieteikt Eiropas Ekonomiskās zonas valstu zinātniskās institūcijas, augstākās mācību iestādes un laboratorijas. Iniciatīvas ietvaros tiks piešķirts finansējums 7-15 projektiem par kopējo summu 7 miljoni eiro.

Papildu informācija BNP Paribas fonda tīmekļvietnē <https://climate-and-biodiversity-initiative.fondation.bnpparibas/en/>

Publicitātes foto

Promocijas darbi

Sludinājumi tiek publicēti saskaņā ar 2005. gada MK 27.12.2005. noteikumiem Nr. 1001 "Zinātniskā doktora grāda piešķiršanas (promocijas) kārtība un kritēriji". Noteikumu nosaukums grozīts ar MK 14.08.2018. noteikumiem Nr. 522, tiesību akts zaudēs spēku zaudēs spēku 2027. gada 1. janvārī. Promocijas darbu sludinājumi tiek publicēti LR oficiālā izdevuma "Latvijas Vēstnesis" tīmekļvietnē → Promocijas darbi. Arhīvs. Sludinājumi publicēšanai laikrakstā "Zinātnes Vēstnesis" iesūtāmi uz zinatnes.vestnesis@lza.lv.

***

2025. gada 25. februārī plkst. 14.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Kliniskās medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Hipokrāta auditorijā, Dzirciema ielā 16, Rīgas Stradiņa universitātē un attālināti, tiešsaistes platformā Zoom **Jevgenijs Stepanovs** aizstāvēs promocijas darbu "Tromboelastometrija mikrovaskulāro lēveru kājiņas trombozes riska novērtēšanā traumā pacientiem, kuriem tiek veikta ķirurģiska rekonstrukcija".

Oficiālie recenzenti: 1. *Dr.med.* Asoc. prof. Oļegs Sabeļņikovs, Rīgas Stradiņa universitāte (Latvija); 2. *Dr.med.* prof. Aleksejs Miščuks, Latvijas Universitāte; 3. PhD asoc. prof. Arunas Gelmanas, Lietuvas Veselības zinātņu universitāte.

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un RSU mājas lapā: <https://www.rsu.lv/promocijas-darbi>.

Interesenti, kuri vēlēties piedalīties promocijas darba apspriešanā, saiti uz tiešsaistes platformu Zoom varēs sameklēt RSU mājaslapā notikumu kalendārā vai sūtīt pieprasījumu uz e-pasta adresi: promocija@rsu.lv.

***

2025. gada 3. martā plkst. 15.00 Biznesa augstskolā *Turība*, Rīga, Graudu ielā 68, C205. telpā notiks promocijas padomes Plašsaziņas līdzekļu un komunikācijas atklātā sēdē, kurā **Uldis Zupa** aizstāvēs promocijas darbu "Nacionālās startēģiskās komunikācijas loma visaptverošas valsts aizsardzības sistēmā Latvijā". Promocijas darba vadītāja *Dr.sc.pol.* Ieva Bērziņa.

Oficiālie recenzenti: 1. *Dr.phil.* Ilva Skulte; 2. PhD Viktors Denisenko; 3. *Dr.phil.* Velga Vēvere.

Ar promocijas darbu var iepazīties Biznesa augstskolas *Turība* bibliotēkā, Rīgā, Graudu ielā 68.

***

2025. gada 7. martā plkst. 14.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Kliniskās medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē attālināti, tiešsaistes platformā Zoom. **Līga Andersone** aizstāvēs promocijas darbu "ES stratēģiju un atbalsta programmu nozīme ekonomikas un uzņēmējdarbības vides uzlabošanā Centrālāzijā".

Oficiālie recenzenti: 1. *Dr.iur.* asoc. prof. Marta Urbāne, RSU; 2. *Dr.oec.* prof. Biruta Sloka, Latvijas Universitāte; 3. Ph.D. prof. Līgita Šimanskiene, Klaipēdas Universitāte, Lietuva.

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un RSU mājas lapā: <https://www.rsu.lv/promocijas-darbi>.

Interesenti, kuri vēlēties piedalīties promocijas darba apspriešanā, saiti uz tiešsaistes platformu Zoom varēs sameklēt RSU mājaslapā notikumu kalendārā vai sūtīt pieprasījumu uz e-pasta adresi: promocija@rsu.lv.

***

2025. gada 7. martā plkst. 12.00 Latvijas Universitātes (LU) Promocijas padomes izglītības zinātnēs atklātā sēdē Rīgā, Imantas 7. līnijā 1, 100. auditorijā **Ergi Bufasi** aizstāvēs promocijas darbu "Teacher Professional Development to Enhance Students' Spatial Ability in Primary STEM Education" (*Ph.D.*) iegūšanai.

Recenzenti: 1. *Dr.paed.* Indra Odiņa (Latvijas Universitāte); 2. *Dr.sc.ing. Dr.paed.* Alla Anohina-Naumeica (Rīgas Tehniskā Universitāte); 3. *Dr.psych.* Anita Pipere (Daugavpils Universitāte).

Ar promocijas darbu var iepazīties Latvijas Universitātes bibliotēkā Rīgā, Raiņa bulvārī 19.

***

2025. gada 11. martā plkst. 14.00 LU Humanitāro zinātņu fakultātes 402. auditorijā (Visvalža ielā 4a, Rīgā) notiks Valodniecības un literatūrzinātnes un Mūzikas, vizuālo mākslu un arhitektūras nozaru promocijas padomes atklātā sēdē, kurā disertāciju zinātnes doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai humanitārajās un mākslas zinātnēs aizstāvēs **Ilze Ļaksa-Timinska**. Temats "Naratīvi latviešu prozā PSRS 20. gadsimta 20.-30. gados".

Recenzenti: 1. Professore, *Dr.philol.* Ausma Cimdiņa, Latvijas Universitāte; 2. Professore, *Dr.philol.* Maija Burima, Daugavpils Universitāte; 3. Professore, *Dr.philol.* Zanda Gūtmane, RTU Liepājas akadēmija.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Daudznozaru bibliotēkā un LU Humanitāro zinātņu fakultātes 304. telpā.

***

2025. gada 21. martā plkst. 15.00 Latvijas Universitātes (LU) Fizikas un astronomijas zinātnes nozares specializētās promocijas padomes atklātā sēdē klātienē LU Cietvielu fizikas institūta (Ķengaraga iela 8) konferenču zālē, kā arī attālināti, **Ainārs Knoks** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Nanostrukturēta TiO₂ pārklājuma fotokatalītisko īpašību uzlabošana piesārņotājvielu sadalīšanai" zinātnes doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai dabaszinātnēs.

Recenzenti: 1. *Dr. phys.* Artūrs Medvids (Rīgas Tehniskā universitāte); 2. *Dr. phys.* Aivars Vembris (LU Cietvielu fizikas institūts); 3. *Dr.* Agne Šulčiute (Kauņas Tehnoloģiju universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Bibliotēkā, Raiņa bulvārī 19. Dalība sēdē ar iepriekšēju pieteikšanos, rakstot uz sintija.silina@lu.lv līdz 2025. gada 18. martam.

***

2025. gada 21. martā plkst. 14.00, Raiņa bulvārī 19, 161. telpā Latvijas Universitātes (LU) Humanitāro zinātņu fakultātes Filozofijas, ētikas un reliģijas promocijas padomes teoloģijā un reliģijpētniecībā atklātā sēdē **Kristīna Ēce** aizstāvēs savu promocijas darbu par tēmu "Pirmās misionāres no Kurzemes un Vidzemes – viņu devums sieviešu lomas izpratnē baznīcā un sabiedrībā no 1896. līdz 1926. gadam" zinātniskā doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai humanitārajās un mākslas zinātnēs.

Recenzenti: 1. *Dr.phil.* Solveiga Krūmiņa-Koņkova (Latvijas Universitāte); 2. *Dr.theol.* Anita Stašulāne (Daugavpils Universitāte); 3. *Dr.hist.* Kristīne Vaceka-Ante (Kārļa Universitāte, Prāga, Čehija).

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu iespējams iepazīties LU Bibliotēkā un LU portālā. Jautājumu gadījumā, rakstiet uz e-pastu: ilze.stikane.tf@lu.lv.

***

2025. gada 21. martā plkst. 10.00 LBTU Ekonomikas un uzņēmējdarbības nozares promocijas padomes atklātā sēdē Jelgavā, Svētes ielā 18, 212. auditorijā, **Mairita Kalniņa** aizstāvēs promocijas darbu "Degradēto teritoriju izmantošanas iespējas Latvijas pašvaldībās".

Recenzenti: 1. Akadēmiķe, tenūprofesore *Dr.habil.oec.* Baiba Rivža (Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte); 2. Professore, *Dr.sc.admin.* Una Libkovska (Ventpils Augstskola); 3. Asociētā profesore Dr. Anastasija Novikova (Vītāta Dižā universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties LBTU Fundamentālajā bibliotēkā Jelgavā, Lielā ielā 2, un internetā <https://lbtufb.lbtu.lv>.

***

2025. gada 26. martā plkst. 14.00 RTU Mūzikas, vizuālo mākslu un arhitektūras zinātnes nozares promocijas padomē "RTU P-17" atklātā sēdē Ķīpsalas ielā 6, 117. auditorijā, **Elīna Veira** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu latviešu valodā "Dzejas iespiedversijas transmediālais paplašinājums", angļu valodā "The Expansion of Print-Based Poetry Within the Trans-medial Space" zinātnes doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai.

Recenzenti: 1. Solvita Zariņa, PhD, profesore, LU Datorikas fakultāte; 2. Kārlis Vērdiņš, *Dr. philol.*, docents, Latvijas Mākslas akadēmija; 3. Raivo Kelomees, PhD, docents, Igaunijas Mākslas akadēmija, Tartu universitāte.

Ar promocijas darbu un kopsavilkumiem var iepazīties interneta vietnēs RTU Zinātnes resursi → Promocijas darbi: https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/doctoral_thesis/, Latvijas Nacionālajā Digitālajā bibliotēkā e-grāmatu platformā: <https://ebooks.rtu.lv/>, kā arī elektroniski RTU mājas lapā <http://www.rtu.lv> (Doktorantiem → Promocija → Promocijas darbi).

***

2025. gada 26. martā plkst. 10.00 RTU Mūzikas, vizuālo mākslu un arhitektūras zinātnes nozares promocijas padomē "RTU P-17" atklātā sēdē Ķīpsalas ielā 6, 117. auditorijā, **Maija Demitere** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu latviešu valodā "Lēno mediju māksla un *dziļā* ilgtspēja", an-

gļu valodā "Slow Media Art and Deep Sustainability", zinātnes doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai.

Recenzenti: 1. Solvita Zariņa, Ph.D., profesore, LU Datorikas fakultāte; 2. Vytautas Michelkevičius, Ph.D., Profesors, Viļņas Mākslas akadēmija (Photography, Animation and Media Art Department); 3. Piibe Piirma, Ph.D., docente, Igaunijas mākslas akadēmija (EAA).

Ar promocijas darbu un kopsavilkumiem var iepazīties interneta vietnēs RTU Zinātnes resursi → Promocijas darbi: https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/doctoral_thesis/, Latvijas Nacionālajā Digitālajā bibliotēkā e-grāmatu platformā: <https://ebooks.rtu.lv/>, kā arī elektroniski RTU mājas lapā <http://www.rtu.lv> (Doktorantiem → Promocija → Promocijas darbi).

***

2025. gada 27. martā plkst. 14.00 RTU Mūzikas, vizuālo mākslu un arhitektūras zinātnes nozares promocijas padomē "RTU P-17" atklātā sēdē Ķīpsalas ielā 6, 117. auditorijā, **Aigars Ceplītis** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu latviešu valodā "Rizomatiskā naratoloģija 360 grādu stereoskopiskajā sfēriskajā kino", angļu valodā "Rhizomatic Narratology in 360° Stereoscopic Spherical Cinema" zinātnes doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai.

Recenzenti: 1. Ieva Gintere, Ph.D., vadošā pētniece, Vidzemes Augstskolas Sociālo, ekonomisko un humanitāro pētījumu institūts (HESPI); 2. Zilvinas Lilas, profesors, KHM Mediju mākslas akadēmija, Ķelne, Vācija; 3. Raivo Kelomees, Ph.D., docents, Igaunijas Mākslas akadēmija, Tartu universitāte.

Ar promocijas darbu un kopsavilkumiem var iepazīties interneta vietnēs RTU Zinātnes resursi → Promocijas darbi: https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/doctoral_thesis/, Latvijas Nacionālajā Digitālajā bibliotēkā e-grāmatu platformā: <https://ebooks.rtu.lv/>, kā arī elektroniski RTU mājas lapā <http://www.rtu.lv> (Doktorantiem → Promocija → Promocijas darbi).

***

2025. gada 28. martā plkst. 15.00 Latvijas Universitātes (LU) Fizikas un astronomijas zinātnes nozares specializētās promocijas padomes atklātā sēdē attālināti **Keon Bipinchandra Kadiwala** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Jaunu pārejas metālu dikalkogēnīdu sintēze un to īpašību izpēte" zinātnes doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai dabaszinātnēs.

Recenzenti: 1. *Dr.phys.* Jana Andžāne (Latvijas Universitāte); 2. *Dr.phys.* Vjačeslavs Gerbrederis (Daugavpils Universitāte); 3. *Dr.* Zia Ullah Khan (Linšēpingas Universitāte, Zviedrija).

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Bibliotēkā, Raiņa bulvārī 19. Dalība sēdē ar iepriekšēju pieteikšanos, rakstot uz sintija.silina@lu.lv līdz 2025. gada 25. martam.

***

Biznesa augstskolas *Turība* Promocijas padome tiesību zinātnē 2025. gada 10. janvārī izvērtēja **Lailas Jurcēnas** promocijas darbu "Tiesnešu neatkarības saturs" un nolēma viņai piešķirt zinātnisko doktora grādu zinātnes doktore (*Ph.D.*) Tiesību zinātnes Valststiesību apakšnozarē; balsojuma rezultāts: par – 9 balsis, pret – 0 balsis, atturas – 0 balsis.

Biznesa augstskolas *Turība* Promocijas padome tiesību zinātnē 2025. gada 10. janvārī izvērtēja **Gvido Lošaka** promocijas darbu "The appropriate recognition of the interest of the group of companies in the European Union" ("Grupas uzņēmumu interešu atbilstoša atzišana Eiropas Savienībā") un nolēma piešķirt viņam zinātnisko doktora grādu zinātnes doktors (*Ph.D.*) Tiesību zinātnes Starptautisko tiesību apakšnozarē; balsojuma rezultāts: par – 9 balsis, pret – 0 balsis, atturas – 0 balsis.

***

2025. gada 3. februārī Rīgas Tehniskās universitātes Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas promocijas padomes RTU P-07 atklātā sēdē tika piešķirts zinātnes doktora (*Ph.D.*) grāds Inženierzinātnēs un tehnoloģijās: elektrotehnikas, elektronikas, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozarē **Kristapam Babrim**. Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, atturas – 0.

***

2025. gada 13. februārī Rīgas Tehniskās universitātes Elektroenerģētikas promocijas padomes RTU P-05 atklātā sēdē tika piešķirts zinātnes doktora (*Ph.D.*) grāds Inženierzinātnēs un tehnoloģijās: elektrotehnikas, elektronikas, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozarē **Genādijs Kobenkinam**. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, atturas – 0. **ZV**

Galvenā redaktore Ilze Stengrevica
Dabaszinātņu, inženierzinātņu un tehnoloģiju nozares redaktore Līga Grinberga
Sociālo, humanitāro un mākslas zinātņu nozares redaktore Vera Hohlova
Ārstata korespondente Ilze Kuzmina
Maketētāja Tatjana Makarova
Laikraksts "Zinātnes Vēstnesis" iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība Nr. 75
Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija (LZA)

Redakcijas padome
Ivars Kalviņš, Tatjana Koķe, Indriķis Muižnieks, Baiba Rivža, Andrejs Siliņš, Guntis Zemītis.

Redakcijas adrese
Akadēmijas laukums 1, Rīga, LV-1050
Tālrunis: +371 26385060
E-pasta adrese: zinatnes.vestnesis@lza.lv
Laikraksta "Zinātnes Vēstnesis" tīmekļvietne:
<https://www.lza.lv/publikacijas/zinatnes-vestnesis>

Laikrakstā "Zinātnes Vēstnesis" publicētie raksti un intervijas u.c. iesniegtie materiāli pauz to autoru, tai skaitā LZA struktūrvienību, nostāju, viedokļus un idejas. Laikraksta redakcijas mērķis ir veicināt daudzveidīgu zinātnisko diskusiju, tādējādi publikācijas var neatspoguļot un nesakrist ar redakcijas viedokli, kam pamatā ir oficiālā Latvijas Zinātņu akadēmijas nostāja. Par publicēto materiālu saturu, tajās ietvertu faktu un datu pareizību atbild iesniedzējs.